

Literatuur Deel I

- Aavik, T., R. Holderegger, P. Edwards & R. Billeter 2012. Contemporary gene flow suggests low functional connectivity of grasslands in a Swiss agricultural landscape. Oral presentation SER-ECER meeting 2012.
- Adams, M.B. 2003. Ecological issues related to N deposition to natural ecosystems: research needs. *Environment International* 29: 189–199.
- Aerts, R. & F.S. Chapin 2000. The mineral nutrition of wild plants revisited: A re-evaluation of processes and patterns. *Advances in Ecological Research* 30: 1–67.
- Aerts, R. & R. Bobbink 1999. The impacts of atmospheric nitrogen deposition on vegetation processes in non-forest ecosystems. In: Langan, S.J. (ed.) *The impact of nitrogen deposition on natural and semi-natural ecosystems*. Kluwer, Dordrecht, pp. 85–122.
- Annema, M. & A.J.M. Jansen 1998. Het herstel van het vroongrondengebied Midden- en Oostduinen op Goeree. *Stratiotes* 17: 20–60.
- Arnolds, E. 1991. Decline of ectomycorrhizal fungi in Europe. *Agric. Ecosys. Environ.* 35: 209–244.
- Arts, G.H.P., J.G.M. Roelofs & M.J.H. de Lyon 1990a. Differential tolerances among soft-water macrophyte species to acidification. *Can. J. Bot.* 68: 2127–2134.
- Arts, G.H.P., G. van der Velde, J.G.M. Roelofs & C.A.M. van Swaay 1990b. Successional changes in the soft-water macrophyte vegetation of (sub)atlantic, sandy, lowland regions during this century. *Freshwat. Biol.* 24: 287–294.
- Asman, W.A.H., M.A. Sutton & J.K. Schjorring 1998. Ammonia: emission, atmospheric transport and deposition. *New Phytologist* 139: 27–48.
- Awmack, C.S. & S.R. Leather 2002. Host plant quality and fecundity in herbivorous insects. *Annual Review of Entomology* 47: 817–44.
- Bakker, J.P. 1989. Nature management by grazing and cutting. PhD thesis University of Groningen. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht.
- Bal, D., H.M. Beije, H.F. van Dobben & A. van Hinsberg 2007. Overzicht van kritische stikstofdeposities voor natuurdoeltypen Ministerie van LNV, Directie Kennis.
- Barendregt, A. B. Beltman, E. Schouwenberg & G. van Wirdum 2004. Effectgerichte maatregelen tegen verdroging, verzuring en stikstofdepositie op trilvenen (Noord-Holland, Utrecht en Noordwest-Overijssel). Expertisecentrum LNV, Ede.
- Bartelink, H.H., H.F. van Dobben, J.M. Klap & Th.W. Kuyper 2001. Maatregelen om effecten van eutrofiering en verzuring in bossen met bijzondere natuurwaarden tegen te gaan: synthese. OBN rapport 13. Expertisecentrum LNV, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Ede.
- Beintema, A.J. 1997. European black terns (*Chlidonias niger*) in trouble: examples of dietary problems. *Colon Waterbirds* 20:558–565.
- Beintema, A.J., J.B. Thissen, D. Tensen & G.H. Visser 1991. Feeding ecology of charadriiform chicks in agricultural grassland. *Ardea* 79: 31–44.
- Bekker, R.M. & E.J. Lammerts 2000. Naar een Rode Lijst met Groene Stip voor hogere planten in Nederland; eindrapport 1e en 2e fase. Dienst Landelijk Gebied/IKC Natuurbeheer, Ede.
- Bekker, R.M. 2009. 20 jaar ontgronden voor natuur op zandgronden. *De Levende Natuur* 110: 9–15.
- Bekker, R.M., J.H.J. Schaminée, J.P. Bakker & K. Thompson 1998. Seed bank characteristics of Dutch plant communities. *Acta Botanica Neerlandica* 47: 15–26.
- Beltman, B., T. van den Broek, A. Barendregt, M.C. Bootsma & A.P. Grootjans 2001. Rehabilitation of acidified and eutrophied fens in The Netherlands: Effects of hydrologic manipulation and liming. *Ecological Engineering* 17: 21–31.

- Beltman, B.G.H.J. & A. Barendregt 2007. Herstelmaatregelen in verzuurde schraallanden in laag-Nederland. *De Levende Natuur* 108: 87–92.
- Berdowski, J.J.M. 1987. The catastrophic death of *Calluna vulgaris* in Dutch heathland. Dissertatie Utrecht, 132 p.
- Berendzen, N., R. Schulz & M. Liess 2001. Effects of chronic ammonium and nitrite contamination on the macroinvertebrate community in running water microcosms. *Water Research* 35: 3478–3482.
- Berg, B. & E. Matzner 1997. Effect of N deposition on decomposition of plant litter and soil organic matter in forest systems. *Environmental Reviews* 5: 1–25.
- Biesmeijer, J.C., S.P.M. Roberts, M. Reemer, R. Ohlemüller, M. Edwards, T. Peeters, A.P. Schaffers, S.G. Potts, R. Kleukers, C.D. Thomas, J. Settele & W.E. Kunin 2006. Parallel declines in pollinators and insect-pollinated plants in Britain and the Netherlands. *Science* 313: 351–354.
- Bink, F.A. 1992. De ecologische atlas van de dagvlinders van Noordwest Europa. Schuyt & Co, 512 pp.
- Bobbink, R. & Hettelingh J.P. (eds.) 2011. Review and revision of empirical critical loads and dose response relationships. Proceedings of an expert workshop, Noordwijkerhout, 23–25 June 2010. CCE/RIVM, Bilthoven.
- Bobbink, R. & L.P.M. Lamers 2002. Effects of increased nitrogen deposition. Air pollution and plant life 2nd edition (eds. J.N.B. Bell, M. Treshow), pp. 201–235. John Wiley & Sons, Ltd, Oxford.
- Bobbink, R. & Lamers, L.P.M. 1999. Effecten van stikstofhoudende luchtverontreiniging op vegetaties; een overzicht. Rapport R13 Technische Commissie Bodembescherming, Den Haag.
- Bobbink, R. 1991. Effects of nutrient enrichment in Dutch chalk grassland. *Journal of Applied Ecology* 28: 28–41.
- Bobbink, R., E. Brouwer, J. ten Hoopen & E. Dorland 2004. Herstelbeheer in het heidelandschap: effectiviteit, knelpunten en duurzaamheid. In: G.J. van Duinen, R. Bobbink, Ch. van Dam, H. Esselink, R. Hendriks, M. Klein, A. Kooijman, J. Roelofs & H. Siebel (red.). Duurzaam natuurherstel voor behoud van biodiversiteit; 15 jaar herstelmaatregelen in het kader van het Overlevingsplan Bos en Natuur. Rapport Expertisecentrum LNV nr. 2004/305, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ede, pag. 33–70.
- Bobbink, R., H. Tomassen, M. Weijters & J-P. Hettelingh 2010c. Revisie en update van kritische N-depositiewaarden voor Europese Natuur. *De Levende Natuur* 111: 254–258.
- Bobbink, R., Heil, G.W. & Scheffers, M. 1990. Atmosferische depositie van NO_x op bermvegetaties langs autosnelwegen. Vakgroep Botanische Oecologie en Evolutiebiologie, Rijksuniversiteit Utrecht, 64 pp.
- Bobbink, R., Hornung, M. & Roelofs, J.G.M. 1998. The effects of air-borne nitrogen pollutants on species diversity in natural and semi-natural vegetation – a review. *Journal of Ecology* 86: 717–738.
- Bobbink, R., K. Hicks, J. Galloway et al. 2010a. Global assessment of nitrogen deposition effects on plant terrestrial biodiversity: a synthesis. *Ecological Applications* 20: 30–59.
- Bobbink, R., K. Hicks, J. Galloway, T. Spranger, R. Alkemade, M. Ashmore, M. Bustamante, S. Cinderby, E. Davidson, F. Dentener, B. Emmett, J-W. Erisman, M. Fenn, F. Gilliam, A. Nordin, L. Pardo & W. de Vries 2010. Global assessment of nitrogen deposition effects on plant terrestrial biodiversity: a synthesis. *Ecological Applications* 20: 30–59.
- Bobbink, R., M. Ashmore, S. Braun, W. Fluckiger, I.J.J. van den Wyngaert 2003. Empirical nitrogen critical loads for natural and semi-natural ecosystems: 2002 update. In: B. Achermann & R. Bobbink (eds.) Empirical critical loads for nitrogen. Environmental

- Documentation No. 164 Air, pp. 43–170. Swiss Agency for Environment, Forest and Landscape SAEFL, Berne.
- Bobbink, R., M. Weijters, M. Nijssen, J. Vogels, R. Haveman & L. Kuiters 2009. Branden als EGM maatregel. Rapport DK nr. 2009/dk117-O.
- Bokdam, J. 2003. Nature conservation and grazing management: free ranging-cattle as a driving force for cyclic vegetation succession. PhD thesis Wageningen University.
- Bossuyt, B., O. Honnay & M. Hermy 2003. An island biogeographical view of the successional pathway in wet dune slacks. *Journal of Vegetation Science* 14: 781–788.
- Britto, D.T. & H.J. Kronzucker 2002. NH₄⁺ toxicity in higher plants: a critical review. *Journal of Plant Physiology* 159: 567–584.
- Broers, H.P. & M. Peet 2003. Actualisering van de gebiedstypen-informatie van het meetnet grondwaterkwaliteit van de provincie Noord-Brabant. TNO.
- Brouwer, E., G.H.P. Arts, H. van Dam & H. van Kleef 2009a. Duurzaamheid venherstel: evaluatie van herstelmaatregelen in vennen. Rapport Directie Kennis-LNV, Ede.
- Brouwer, E., H. van Kleef, H. van Dam, J. Loermans, G.H.P. Arts, & J.D.M. Belgers 2009b. Effectiviteit van herstelbeheer in vennen en duinplassen op de middellange termijn. Directie Kennis en Innovatie, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ede.
- Buishand, T.A. & C.A. Velds 1980. Klimaat van Nederland 1: Neerslag en verdamping. Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut, De Bilt, pp. 66–67.
- Camargo, J.A. & A. Alonso 2006. Ecological and toxicological effects of inorganic nitrogen pollution in aquatic ecosystems: A global assessment. *Environment International* 32: 831–849.
- Camargo, J.A., A. Alonso & A. Salamanca 2006. Nitrate toxicity to aquatic animals: a review with new data for freshwater invertebrates. *Chemosphere* 58: 1258–1267.
- Cappers, R.T.J. 1993. Seed dispersal by water: a contribution to the interpretation of seed assemblages. *Vegetation history and Archaeobotany* 2: 173–186.
- Chardon, W.J. & F.P. Sival 2003. Fosfaat: knelpunt voor realisering EHS op voormalige landbouwgronden? *De Levende Natuur* 104: 267–271.
- Chardon, W.J. 2008. Uitmijnen of afgraven van voormalige landbouwgronden ten behoeve van natuurontwikkeling. Een studie in het kader van 'Bodemdiensten'. Rapport 1683. Alterra, Wageningen.
- Chardon, W.J., O. Oenema, O.F. Schoumans, P.C.M. Boers, B. Fraters & Y.C.W.M. Geelen 1996. Verkenning van mogelijkheden voor beheer en herstel van fosfaatlekkende landbouwgronden. Rapporten Programma Geïntegreerd Bodemonderzoek, Deel 8, Wageningen.
- Cirkel, G. & K. van Beek 2012. Sulfaat, bedreiging of zegen voor vorming kalkmoeras? *H₂O* 1: 31–33.
- Clark, C., Cleland, E.E., Collins, S.C., Fargione, J., Gough, L., Gross, K.L., Pennings, S., Suding, K.N., Grace, J. 2007. Environmental and plant community determinants of species loss following nitrogen enrichment. *Ecology Letters* 10: 596–607.
- Clark, C.M. & D. Tilman 2008. Loss of plant species after chronic low-level nitrogen deposition to prairie grassland. *Nature* 451: 712–715.
- De Deyn G.B., C.E. Raaijmakers & W.H. van der Putten 2004. Bodemfauna bevordert herstel van soortenrijke graslanden. *De Levende Natuur* 105: 10–12.
- De Deyn, G.B., C.E. Raaijmakers, H.R. Zoomer, M.P. Berg, P.C. de Ruiter, H.A. Verhoef, T.M. Bezemer & E.H. van der Putten 2003. Soil invertebrate fauna enhances grassland succession and diversity. *Nature* 422: 711–713.
- De Graaf, M.C.C. P.J.M. Verbeek, M.J.R. Cals & J.G.M. Roelofs 1994. Effectgerichte maatregelen tegen verzuring en eutrofiering van matig mineraalrijke heide en

- schraallanden. Eindrapport Monitoring eerste fase. Vakgroep oecologie, KUN, Nijmegen, 248 p.
- De Graaf, M.C.C., Bobbink, R., Smits, N.A.C., Van Diggelen, R. & Roelofs, J.G.M. 2009. Biodiversity, vegetation gradients and key biogeochemical processes in the heathland landscape. *Biological Conservation* 142: 2191–2201.
- De Graaf, M.C.C., R. Bobbink, J.G.M. Roelofs & P.J.M. Verbeek 1998. Differential effects of ammonium and nitrate on three heathland species. *Plant Ecology* 135: 185–196.
- De Haan, B.J., Kros, J., Bobbink, R., van Jaarsveld, J.A., De Vries, W. & Noordijk, H. 2008. Ammoniak in Nederland. Rapport Planbureau voor de leefomgeving, 500125003, Bilthoven.
- De Jong, J.J. 2011. Effecten van oogst van takhout op de voedingstoestand en bijgroei van bos. Alterra-rapport 2202, Wageningen.
- De Mars, H. 1996. Chemical and physical dynamics of fen hydro-ecology. Proefschrift, Universiteit Utrecht.
- De Nie, H.W. 1997. Atlas van de Nederlandse zoetwatervissen. Media publishing, Doetinchem, 151 pp.
- De Schrijver, A., R. Devlaeminck, J. Mertens, K. Wuyts, M. Hermy & K. Verheyen 2007. On the importance of incorporating forest edge deposition for evaluating exceedance of critical pollutant loads. *Applied Vegetation Science* 10: 293–298.
- De Vries, B.W.L., E. Jansen, H.F. van Dobben, Th.W. Kuyper 1995. Partial restoration of fungal and plant species diversity by removal of litter and humus layers in stands of Scots pine in The Netherlands. *Biodiversity and Conservation* 4: 156–164.
- De Vries, W. 2008. Verzuring: oorzaken, effecten, kritische belastingen en monitoring van de gevolgen van ingezet beleid. Wageningen, Alterra Wageningen UR, Rapport 1699, 88 pp.
- De Vries, W., A. Breeuwsma & F. de Vries 1989. Kwetsbaarheid van de Nederlandse bodem voor verzuring. Een voorlopige indicatie in het kader van de Richtlijn "Ammoniak en Veehouderij". Wageningen, DLO–Staring Centrum, Rapport 29, 74 pp.
- De Vries, W., C. van der Salm, G.J. Reinds & J.W. Erisman 2007. Element fluxes through intensively monitored forest ecosystems in Europe and their relationships with stand and site characteristics. *Environmental Pollution* 148: 501–513.
- De Vries, W., Klijn, J. & J. Kros 1994. Simulation of the long-term impact of atmospheric deposition on Dune ecosystems in the Netherlands. *Journal of Applied Ecology* 31: 59–73.
- Del Moral, R., J.H. Titus, & A.M. Cook 1995. Early primary succession on Mount St. Helens, Washington, USA. *Journal of Vegetation Science* 6: 107–120.
- Delft, S.P.J., R.H. Kemmers & A.G. Jongman 2005. Pyrietvorming in relatie tot interne eutrofiering en verzuring. Alterra rapport 1161.
- Dennis, R.L.H., T.G. Shreeve & H. van Dyck 2006. Habitats and resources: the need for a resource-based definition to conserve butterflies. *Biodiversity and Conservation* 15: 1943–1966.
- Dise, N.B. & R.F. Wright 1995. Nitrogen leaching from European forests in relation to nitrogen deposition. *Forest Ecology and Management* 71: 153–161.
- Dise, N.B., J.J. Rothwell, V. Gauci, C. van der Salm & W. de Vries 2009. Predicting dissolved inorganic nitrogen leaching in European forests using two independent databases. *Science of the total Environment* 407: 1798–1808.
- Dise, N.B., M. Ashmore, S. Belyazid 2011. Nitrogen as a threat to European terrestrial biodiversity. In: *The European Nitrogen Assessment*, ed. M. A. Sutton, C. M. Howard, J. W. Erisman et al. Cambridge University Press.
- Dolman, H., E. Moors, J. Elbers, W. Snijders & P. Hamaker 2000. Het waterverbruik van bossen in Nederland. Alterra rapport, 31 p.

- Dorland, E. & A. van Loon 2011. Verkenning kwantificering processen ten behoeve van herstelstrategieën PAS. KWR 2011.008. KWR, Nieuwegein.
- Dorland, E. R. Bobbink & E. Brouwer 2005. Herstelbeheer in de heide: een overzicht van maatregelen in het kader van OBN. *De Levende Natuur* 106: 204–208.
- Draaijers, G. 1993. The variability of atmospheric deposition to forests. The effects of canopy structure and forest edges. PhD Thesis, University of Utrecht.
- Drever, J.L. 1997. *The Geochemistry of Natural Waters, Surface and Ground Water Environments*, 3rd ed., PrenticeHall, Upper Saddle River, NJ.
- Ellenberg, H. 1988. *Vegetation Ecology of Central Europe*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Erisman, J.W. 1990. Estimates of the roughness length at Dutch Air Quality Monitoring stations and on a grid basis over the Netherlands, Report 723001003, National Institute of Public Health and Environmental Protection, the Netherlands.
- Erisman, J.W. 1992. Atmospheric deposition of acidifying compounds in the Netherlands. Dissertatie University of Utrecht, The Netherlands.
- Eschen, R., H. Muller-Scharer & U. Schaffner. 2006. Soil carbon addition affects plant growth in a species-specific way. *Journal of Applied Ecology* 43: 35–42.
- Eschen, R., S.R. Mortimer, C.S. Lawson, A.R. Edwards, A.J. Brook, J.M. Igual, K. Hedlund & U. Schaffner. 2007. Carbon addition alters vegetation composition on ex-arable fields. *Journal of Applied Ecology* 44: 95–104
- Everts H. & N. de Vries 2011. Toolkit Herstelstrategieën. PAS-website (<http://pas.natura2000.nl>)
- Fenn, M.E., R. Haeuber, G.S. Tonnesen, J.S. Baron, S. Grossman-Clarke, D. Hope, D.A. Jaffe, S. Copeland, L. Geiser, H.M. Rueth & J.O. Sickman 2003a. Nitrogen emissions, deposition, and monitoring in the western United States. *Bioscience* 53: 391–403.
- Fenn, M.E., J.S. Baron, E.B. Allen, H.M. Rueth, K.R. Nydick, L. Geiser, W.D. Bowman, J.O. Sickman, T. Meixner, D.W. Johnson & P. Neitlich 2003b. Ecological effects of nitrogen deposition in the western United States. *Bioscience* 53: 404–420.
- Fenner, M. 1985. *Seed ecology*. Chapman and Hall, London/New York.
- Flückiger, W. & Braun, S. 2004. Wie geht es unserem Wald? Ergebnisse aus Dauerbeobachtungsflächen von 1984 bis 2004, Bericht 2. Institut für Angewandte Pflanzenbiologie, Schönenbuch, 67 pp.
- Fowler, D. 2002. Pollutant deposition and uptake by vegetation. In: J. N. B. Bell and M. Treshow (eds.), *Air pollution and plant life*, pp. 201–235. John Wiley & Sons, Chichester.
- Fowles, A.P. & R.G. Smith 2006. Mapping the Habitat Quality of Patch Networks for the Marsh Fritillary *Euphydryas aurinia* (Rottemburg, 1775) (*Lepidoptera, Nymphalidae*) in Wales. *Journal of Insect Conservation*, Volume 10: 161–177.
- Freda, J. 1986. The influence of acidic pond water on amphibians: A review. *Water, Air, & Soil Pollution* Volume 30: 439–450.
- Fründ, J., K.E. Linsenmair & N. Blüthgen 2010. Pollinator diversity and specialization in relation to flower diversity. *Oikos* 119: 1581–1590.
- Galatowitsch, S.M. & A.G. van der Valk 1995. Natural revegetation during restoration of wetlands in the Southern Prairie Pothole Region of North America. In: Wheeler, B.D., S.C. Shaw, W.J. Foyt & R.A. Robertson (eds.), *Restoration of temperate wetlands*, pp. 129–142. Wiley and Sons, Chichester.
- Galloway, J.N. & E.B. Cowling 2002. Reactive nitrogen and the world: 200 years of change. *Ambio* 31: 64–71.
- Galloway, J.N. & E.B. Cowling 2002. Reactive nitrogen and the world: 200 years of change. *Ambio* 31: 64–71.

- Gerhardt, A. 1993. Review of impact of heavy metals on stream invertebrates with special emphasis on acid conditions *Water, Air, & Soil Pollution* 66: 289–314.
- Geurts, J.J.M. 2010. Restoration of fens and peat lakes: a biogeochemical approach. PhD thesis, Radboud University Nijmegen.
- Gigon, A. & I.H. Rorison 1972. The response of some ecologically distinct plant species to nitrate- and to ammonium-nitrogen. *Journal of Ecology* 60: 93–102.
- Gilliam, F.S. 2006. Response of the Herbaceous Layer of Forest Ecosystems to Excess Nitrogen Deposition. *Journal of Ecology* 94: 1176–1191.
- Gough, M.W. & R.H. Marrs 1990. A comparison of soil fertility between semi-natural and agricultural plant communities: implications for the creation of species-rich grassland on abandoned agricultural land. *Biological Conservation* 51: 83–96.
- Goulson, D., W. Hughes, L. Derwent & J. Stout 2002. Colony growth of the bumblebee, *Bombus terrestris*, in improved and conventional agricultural and suburban habitats. *Oecologia* 130: 267–273.
- Graveland, J., R. van der Wal, J.H. van Balen en A.J. van Noordwijk 1994. Poor reproduction in forest passerines from decline of snail abundance on acidified soils. *Nature* 368, 446–448.
- Grennfelt, P & H. Hultberg 1986. Effects of nitrogen deposition on the acidification of terrestrial and aquatic ecosystems. *Water, air & Soil Pollution* 30: 945–963.
- Grootjans, A.P., J.P. Bakker, A.J.M. Jansen & R.H. Kemmers 2002a. Restoration of brook valley meadows in the Netherlands. *Hydrobiologia* 478: 149–170.
- Grootjans, A.P., L. Geelen, A.J.M. Jansen & E.J. Lammerts 2002b. Restoration of coastal dune slacks in the Netherlands. *Hydrobiologia* 478: 181–203.
- Guérol F., J.P. Boudot, G. Jacquemin, D. Vein, D. Merlet & J. Rouillet 2000. Macroinvertebrate community loss as a result of headwater stream acidification in the Vosges Mountains (N–E France). *Biodiversity Conservation* 9: 767–783.
- Gulati, R.D. & E. van Donk 2002. Lakes in the Netherlands, their origin, eutrophication and restoration: state of the art review. *Hydrobiologia* 478: 73–106.
- Gulati, R.D., L.M.D. Pires & E. van Donk 2008. Lake restoration studies: failures, bottlenecks and prospects of new ecotechnological measures. *Limnologica* 38: 233–247.
- Güsewell, S. 2004. N: P Ratios in Terrestrial Plants: Variation and Functional Significance. *New Phytologist* 164: 243–266.
- Hagedoorn, F., D. Spinnler & R. Siegwolf 2003. Increased N deposition retards mineralisation of old soil organic matter. *Soil Biology and Biochemistry* 35: 1683–1692.
- Harris, J.A. & R. van Diggelen 2006. Ecological restoration as a project for global society. In: J. van Andel & J. Aronson *Restoration ecology: the new frontier*, pp. 3–15. Blackwell Publishing, Oxford.
- Hautier, Y., Niklaus, P.A. & Hector, A. 2009. Competition for light causes plant biodiversity loss after eutrophication. *Science* 324: 636–638.
- Haveman, R., W. van Dijk & P.A.M. van Winden 1999. Heischrale graslanden op het infanterieschietkamp Harskamp – branden als natuurbeheersmaatregel. *Stratiotes* 18: 3–9.
- Heil, G.W., Werger, M.J.A., De Mol, W., Van Dam, D., & Heijne, B. 1988. Capture of atmospheric ammonium by grassland canopies. *Science* 239: 764–765.
- Hermij, M., G. de Blust & M. Sloodmaekers 1989. *Natuurbeheer*. Davidsfonds, Leuven.
- Hoeks, J. 1987. Effecten van de vuilstortplaats Dukenburg op het natuurreservaat De Bruuk. ICW.
- Hommel, P., R. de Waal, B. Muys, J. den Ouden & Th. Spek 2007. Terug naar het lindewoud. Strooiselkwaliteit als basis voor ecologisch bosbeheer. KNNV Uitgeverij, Zeist. 72 pp.
- Hommel, P.W.F.M. & R.W. de Waal 2003. Boomsoort bepaalt bostype op verzuringsgevoelige bodem. *Stratiotes* 26: 3–19.

- Hommel, P.W.F.M., R.W. de Waal, B. Muys, J. den Ouden & Th. Spek 2007. Terug naar het lindewoud – strooiselkwaliteit als basis voor ecologisch bosbeheer. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Hoover, S.E.R., J.J. Ladley, A.A. Shchepetkina, M. Tisch, S.P. Gieseg & J.M. Tylianakis 2012. Warming, CO₂, and nitrogen deposition interactively affect a plant–pollinator mutualism. *Ecology Letters* 15: 227–234.
- Huiskes, H.P.J., P. Navis, K.V. Sykora, L. de Nijs & Th. C.P. Melman 2007. Natuurontwikkeling onder de loep: een evaluatiemethode voor de inrichting van nieuwe natuur. Alterra-rapport 1492, Alterra, Wageningen.
- IUCN 1998. Internationale richtlijnen voor herintroducties. Gland, Zwitserland. www.iucnsscrsg.org/images/English.pdf.
- Ivens, W. 1990. Atmospheric deposition onto forests. PhD Thesis, University of Utrecht, The Netherlands.
- Jaarsma, N., M. Klinge, & L. Lamers 2008. Van helder naar troebel en weer terug. Utrecht: STOWA.
- Jansen, A.J.M., C.J.S. Aggenbach, A.T.W. Eysink & D. van der Hoek 2007. Herstel van natte schraallanden op minerale gronden. *De Levende Natuur* 108: 96–102.
- Jansen, A.J.M. & J.G.M. Roelofs 1996. Restoration of *Cirsio–Molinietum* wet meadows by sod cutting. *Ecological Engineering* 7: 279–298.
- Jansen, A.J.M. & P.C. Schipper 1997. Tips voor herstel van natte schraallanden. *De Levende Natuur* 98: 304–309.
- Jansen, A.J.M. 2000. Hydrology and restoration of wet heathland and fen meadow communities. Thesis, Rijksuniversiteit Groningen.
- Jansen, A.J.M., Eysink, A.Th.W. & C. Maas 2001. Hydrological processes in a *Cirsio–Molinietum* fen meadow: implications for restoration. *Ecological Engineering* 17: 3–20.
- Jansen, A.J.M., G. ter Heerdt & G. Koopmans 2011. Laagveen: Terra Nova, levend water in Loenderveen. In: M.I. Kamphuis, A.J.M. Jansen & J. Bouwman; Werken aan natuur, 20 jaar effectgerichte maatregelen, p. 115–128. KNNV Uitgeverij/Unie van Bosgroepen, Driebergen/Ede.
- Jansen, A.J.M., Grootjans, A.P. & M.H. Jalink 2000. Hydrology of Dutch *Cirsio–Molinietum* meadows: prospects for restoration. *Applied Vegetation Science* 3: 51–64.
- Jansen, A.J.M., L.F.M. Fresco, A.P. Grootjans & M.H. Jalink 2004. Effects of restoration measures on plant communities of wet heathland ecosystems. *Applied Vegetation Science* 7: 243–252.
- Jansen, A.J.M., M.C.C. de Graaf & J.G.M. Roelofs 1996. The restoration of species-rich heathland communities in The Netherlands. *Vegetatio* 126: 73–88.
- Jansen, A.J.M., R.M. Bekker, R. Bobbink, J.H. Bouwman, R. Loeb, H. van Dobben, G.A. van Duinen & M.F. Wallis de Vries 2010. De effectiviteit van de regeling Effectgerichte Maatregelen (EGM) voor Rode–Lijstsoorten. De Tweede Rode Lijst met Groene Stip voor vaatplanten en enkele diergroepen in Nederland. Rapport Unie van Bosgroepen, Directie Kennis en Innovatie Ministerie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. 222 pp.
- Jansen, P.C. 1989. Belang van de strooisellaag voor de totale depositie in een dennenbos. *Landschap* 6: 147–161.
- Janssen, J.A.M. & J.H.J. Schaminée (red.) 2008. Europese natuur in Nederland: soorten van de Habitatrichtlijn. Tweede herziene en uitgebreide druk. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Janssens, I.A., W. Dieleman & S. Luysaert 2010. Nitrogen deposition retards forest soil respiration. *Nature geoscience* 3: 315 – 322.
- Jeppesen, E., J.P. Jensen, M. Sondergaard, T. Lauridsen & F. Landkildehus 2000. Trophic structure, species richness and biodiversity in Danish lakes: changes along a phosphorous gradient. *Freshwater Biology* 45: 201–218.

- Jeschke, D., T. Appel & K. Kiehl 2012. Effects of carbon addition on plant productivity and establishment of target species in newly established perennial field margins. Poster SER-ECER meeting 2012.
- Kardol, P., A. van der Wal, T.M. Bezemer, W. de Boer & W.H. van der Putten 2009. Ontgronden en bodembeestjes: geen gelukkige combinatie. *De Levende Natuur* 110: 57–61.
- Kemmers, R. & B. van Delft 2010. Kanttekeningen bij ontgronden voor natuur. *Vakblad Natuur, Bos en Landschap* 9: 30–34.
- Kemmers, R.H. 2011. Effecten van verzuring op bodemleven en stikstofstromen in bossen. Alterra rapport 2204. Alterra, Wageningen UR, 42p.
- Kemmers, R.H., H. van Dobben, W. Wamelink & A.J.M. Jansen 2007. Effecten van het generieke milieubeleid op het terugdringen van de verzuring en het herstel van natuurwaarden in multifunctionele bossen op arme zandgronden. Alterra-rapport 1521, Alterra, Wageningen.
- Kemmers, R.H., J. Bloem & J.H. Faber 2012. Nitrogen retention by soil biota: a key role in the rehabilitation of natural grasslands? *Restoration Ecology* doi: 10.1111/j.1526-100X.2012.00914.x.
- Kemmers, R.H., S.P.J. van Delft, M.C. van Riel, P.W.F.M. Hommel, A.J.M. Jansen, B. Klaver, R. Loeb, J. Runhaar & H. Smeenge 2011. Landschapsleutel een Leidraad voor Natuurontwikkeling. Wageningen, Alterra, Rapport 2140.
- Kinzel, S. 1982. *Pflanzenökologie und Mineralstoffwechsel*. Ulmer, Stuttgart.
- Kleijn, D. & I. Raemakers 2008. A retrospective analysis of pollen host plant use by stable and declining bumble bee species. *Ecology* 89: 1811–1823.
- Kleijn, D., Bekker, R.M., Bobbink, R., De Graaf, M.C.C. & Roelofs, J.G.M. 2008. In search for key biogeochemical factors affecting plant species persistence in heathland and acidic grasslands: a comparison of common and rare species. *Journal of Applied Ecology* 45: 680–687.
- Kleukers, R.M.J.C., E.J. van Nieukerken, B. Odé, L.P.M. Willemsse & W.K.R.E. van Wingerden, 1997. *De sprinkhanen en krekels van Nederland (Orthoptera)*. Nederlandse Fauna 1. Nationaal Natuurhistorisch Museum, KNNV-Uitgeverij & EIS-Nederland, Leiden.
- Klimkowska, A., R. van Diggelen, A.P. Grootjans & W. Kotowski 2010. Prospects for fen meadow restoration on severely degraded fens. *Perspectives in Plant Ecology, Evolution and Systematics* 12: 245–255.
- Klimkowska, A., R. van Diggelen, S. den Held, R. Brienen, S. Verbeek & K. Vegelin 2009. Seed production in fens and fen meadows along a disturbance gradient. *Applied Vegetation Science* 12: 304–315.
- Klooker, J., R. van Diggelen & J.P. Bakker 1999. *Natuurontwikkeling op minerale gronden. Ontgronden nieuwe kansen voor bedreigde plantensoorten*. Rapport Rijks Universiteit Groningen (met Engelse samenvatting).
- Kooijman, A. M. & M. Besse 2002. The higher availability of N and P in lime-poor than in lime-rich coastal dunes in the Netherlands. *Journal of Ecology* 90: 394–403.
- Kooijman, A. M., H. Noordijk, A. van Hinsberg & C. Cusell 2009. Stikstofdepositie in de duinen – een analyse van N-depositie, kritische niveaus, erfenissen uit het verleden en stikstofefficiëntie in verschillende duinzones. Universiteit van Amsterdam & Planbureau voor de Leefomgeving. 56 p.
- Kros, J. 2002. Evaluation of biogeochemical models at local and regional scale. Thesis, Wageningen: Alterra scientific contributions 7.
- Kros, J., B.J. de Haan, R. Bobbink, J.A. van Jaarsveld, J.G.M. Roelofs & W.de Vries 2008. Effecten van ammoniak op de Nederlandse natuur. Wageningen, Alterra-rapport 1698, 132 p.
- Krupa, S.V. 2003. Effects of atmospheric ammonia (NH₃) on terrestrial vegetation: a review. *Environmental Pollution* 124: 179–221.

- Kuiters, A.T. 2002. Hoofed animals in nature areas: theory and practice versus research. *Vakblad Natuurbeheer* 41: 21–23.
- Kuper, J., G.J. Van Duinen, M. Nijssen, M. Geertsma & H.Esselink 2000. Is the decline of the Red-backed Shrike (*Lanius collurio*) in the Dutch coastal dune area caused by a decrease in insect diversity? *Ring* 22: 11–25.
- Lamers, L. (ed.) 2006. Onderzoek ten behoeve van het herstel en beheer van Nederlandse laagveenwateren. Eindrapportage 2003–2006. Directie Kennis, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit; DK nr. 2006/057-O.
- Lamers, L.P.M., E.C.H.E.T. Lucassen, A.J.P. Smolders & J.G.M. Roelofs 2005. Fosfaat als adder onder het gras bij “nieuwe natuur”. *H2O* 17: 28–30.
- Lamers, L.P.M., S. van Roozendaal & J.G.M. Roelofs 1998a. Acidification of freshwater wetlands: combine defects of non-airborne sulphur pollution and desiccation. *Water, Air and Soil Pollution* 105: 95–106.
- Lamers, L.P.M., H.B.M. Tomassen & J.G.M. Roelofs 1998b. Sulfate-induced eutrophication and phytotoxicity in freshwater wetlands. *Environmental Science Technology* 32:199–205.
- Lamers, L.P.M., R. Bobbink, & J.G.M. Roelofs 2001. Natural nitrogen filter fails in polluted raised bogs. *Global Change Biology* 6: 583–586.
- Lamers, L.P.M., P.J.J. van den Munckhof, M. Klinge & J.T.A. Verhoeven 2004. Verdroogd, vermist, verstard en versnipperd; hoe moet dat nu met onze laagveenwateren? Een onderzoeksplan voor systeemherstel. In: Van Duinen G–J, Bobbink R, Van Dam Ch, Esselink H, Hendriks R, Klein M, Kooijman A, Roelofs J & Siebel H. (Red.), *Duurzaam natuurherstel voor behoud van biodiversiteit; 15 jaar herstelmaatregelen in het kader van het Overlevingsplan Bos en Natuur*. Rapport Expertisecentrum LNV nr. 2004/305, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ede. pp 109–170.
- Lamers, L.P.M., W.C.E.P. Verberk, J. Schouwenaars, M. Klinge, W.J. Rip, J.T.A. Verhoeven & G. Kooijman 2009. Laagveenherstel: soorten turven of het landschap boetseren? *De Levende Natuur* 110: 153–157.
- LeBauer, D.S. & K.K. Treseder 2008. Nitrogen limitation of net primary productivity in terrestrial ecosystems is globally distributed. *Ecology* 89: 371–379.
- Lensink, B.M. 1963. Distribution ecology of some Acrididae (Orthoptera) in the dunes of Voorne, Netherlands – *Tijdschr. Entomol.* 106: 357–443.
- Leuven, R.S.E.W. & F.G.F. Oyen 1987. Impact of acidification and eutrophication on the distribution of fish species in shallow and lentic soft waters of The Netherlands: an historical perspective. *Journal of Fish Biology* 31: 753–774.
- Leuven, R.S.E.W., H.L.M. Kersten, J.A.A.R. Schuurkes, J.G.M. Roelofs & G.H.P. Arts 1986a. Evidence for recent acidification of lentic soft waters in The Netherlands. *Water Air & Soil Pollution* 30: 387–392.
- Leuven, R.S.E.W., C. den Hartog, M.M.C. Christiaans & W.H.C. Heijligers 1986b. Effects of water acidification on the distribution pattern and the reproductive success of amphibians. *Experientia* 42: 495–503.
- Leuven, R.S.E.W., G. van der Velde & H.L.M. Kersten 1992. Interrelation between pH and other physio-chemical factors of Dutch soft waters. *Arch. Hydrobiology* 126: 27–51.
- Limpens, J. 2009. De rol van de berk bij herstel en beheer van hoogveen. Gecombineerde resultaten van ‘Vervolg OBN Hoogveenonderzoek’ & ‘Effecten van berkenopslag en dichtheid op hoogveenvegetaties behorende tot het natte zandlandschap’. Rapport DK nr. 2009/dk119-O, Ministerie van LNV, Ede.
- Limpens, J. 2011. Onderzoek ten behoeve van herstel en beheer van Nederlandse hoogvenen. Concept eindrapportage OBN Hoogveenonderzoek 2009–2010; –Verlenging onderzoek naar effecten van berkenopslag en dichtheid op hoogveenvegetaties behorende tot het natte zandlandschap–. Rapport Wageningen Universiteit in opdracht van het ministerie van LNV.

- Lindberg, N. & J. Bengtsson 2006. Recovery of forest soil fauna diversity and composition after repeated summer droughts. *Oikos* 114: 496–506.
- Loeb, R., E. van Daalen, L.P.M. Lamers & J.G.M. Roelofs 2007. How soil characteristics and water quality influence the biogeochemical response to flooding in riverine wetlands. *Biogeochemistry* 85: 289–302.
- Loeb, R., L.P.M. Lamers & J.G.M. Roelofs 2008. Predictions of phosphate mobilisation in inundated floodplain soils. *Environmental Pollution* 156: 325–331.
- Loeb, R., P.F.M. Verdonschot, F. Kragt & H. van Grinsven 2010. Sturen op fosfor of stikstof voor verbetering ecologische kwaliteit van zoete wateren. *H2O* 22: 32–34.
- Lucassen E.C.H.E.T., A.J.P. Smolders & J.G.M. Roelofs 2000. De effecten van verhoogde sulfaatgehalten op grondwater gevoede ecosystemen. *H2O* 33: 28–31.
- Lucassen, E.C.H.E., Bobbink, R., Smolders, A.J.P., Van der Ven, P.J.M., Lamers, L.P.M. & Roelofs, J.G.M. 2003. Interactive effects of low pH and high ammonium levels responsible for the decline of *Cirsium dissectum* (L.) Hill. *Plant Ecology* 165: 45–52.
- Lucassen, E.C.H.E.T & J.G.M. Roelofs 2005. Vernatten met beleid: Lessen uit het recente verleden. *Natuurhistorisch Maandblad* 94: 211–215.
- Lucassen, E.C.H.E.T., A.J.P. Smolders, & J.G.M. Roelofs 2002. Potential sensitivity of mires to drought, acidification and mobilisation of heavy metals: the sediment S/(Ca+Mg) ratio as diagnostic tool. *Environmental Pollution* 120: 635–646.
- Lucassen, E.C.H.E.T., A.J.P. Smolders, van de Crommenacker & J.G.M. Roelofs 2004. Effects of stagnating sulphate-rich groundwater on the mobility of phosphate in freshwater wetlands: a field experiment. *Archiv für Hydrobiologie*, 160: 117–131.
- Lucassen, E.C.H.E.T., A.J.P. Smolders, L.P.M. Lamers, & J.G.M. Roelofs 2005. Water table fluctuations and groundwater supply are important in preventing phosphate eutrophication in sulphate-rich fens: consequences for wetland restoration. *Plant and Soil* 269: 109–115.
- Marrs, R.H. 1993. Soil fertility and nature conservation in Europe: Theoretical considerations and practical management solutions. *Advances in Ecological research* 24: 241–300.
- Marrs, R.H., C.S.R. Snow, K.M. Owen & C.E. Evans 1998. Heathland and acid grassland creation on arable soil at Minsmere: identification of potential problems and a test of cropping to impoverish soils. *Biological Conservation* 85: 69–82.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbehoud en Visserij 1990. Natuurbeleidsplan. Regeringsbeslissing. Tweede Kamer, vergaderjaar 1989–1990, 21149, nrs 2–3.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 2008. Natura 2000 profielendocument. Versie 1 september 2008. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Directie Kennis, Ede.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 2010. Het Voorlopige Programma Stikstof. Natura 2000, 50 pp.
- Mitsch, W.J. & J.G. Gosselink 2000. *Wetlands*, 3rd Ed. John Wiley & Sons, New York. 920 pp.
- Morecroft, M.D., E.K. Sellers & J.A. Lee 1994. An experimental investigation into the effects of atmospheric nitrogen deposition on two semi-natural grasslands. *Journal of Ecology*. 82: 475–483.
- Mouissie, A.M. 2004. Seed dispersal by large herbivores. PhD thesis University of Groningen.
- Muys, B., G. Beckers, L. Nachtergale, N. Lust, R. Merckx & P. Granval 2003. Medium-term evaluation of a forest soil restoration trial combining tree species change, fertilisation and earthworm introduction. *Pedobiologia* 47: 772–783.
- Nadelhoffer, K.J., B.P. Colman, W.S. Currie, A. H. Magill & J.D. Aber 2004. Decadal scale fates of ¹⁵N tracers added to oak and pine stands under ambient and elevated N inputs at the Harvard Forest (USA). *Forest Ecology and Management* 196: 89–107.
- Nihlgård, B. 1985. The ammonium hypothesis – an additional explanation to the forest dieback in Europe. *Ambio* 14: 2–8.

- Nijssen, M., M.J.P.M. Riksen, L. Sparrius, L. Kuiters, A. Kooiman, R.J. Bijlsma, P. Jungerius, A. van den Burg, H. van Dobben, R. Ketner-Oostra, C. van Swaay, C. van Turnhout & R. de Waal 2011. Effectgerichte maatregelen voor het herstel en beheer van stuifzanden – OBN stuifzandonderzoek 2006–2010. Rapport nr. 2011/OBN144-DZ. Directie Kennis en Innovatie, Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, Den Haag.
- Ockinger, E. O. Hammarstedt, S.G. Nilsson & H.G. Smith 2006. The relationship between local extinctions of grassland butterflies and increased soil nitrogen levels. *Biological Conservation* 128: 564–573.
- Odland, A. & R. del Moral 2002. Thirteen years of wetland succession following a permanent drawdown, Myrkdalen, Norway. *Plant Ecology* 162: 185–198.
- Ohlson, M., A. Nordin & T. Näsholm 1995. Accumulation of Amino Acids in Forest Plants in Relation to Ecological Amplitude and Nitrogen Supply. *Functional Ecology* 9: 596–605.
- Økland, J. 1992. Effects of acidic water on freshwater snails: results from a study of 1000 lakes throughout Norway. *Environmental pollution* 78: 127–130.
- Olsthoorn, A.F.M., C.A. van den Berg & J.J. de Gruijter 2006. Evaluatie van bemesting en bekalking in bossen en de ontwikkeling in onbehandelde bossen; Alterra rapport 1337, 39 pp.
- Oomes, M.J.M. 1990. Changes in dry matter and nutrient yields during the restoration of species-rich grasslands. *Journal of Vegetation Science* 1: 333–338.
- Oomes, M.J.M., H. Olff & H.J. Altena 1996. Effects of vegetation management and raising the water table on nutrient dynamics and vegetation change in a wet grassland. *Journal of Applied Ecology* 33: 576–588.
- Ozinga, W.A. 2008. Dispersal strategies of plants in Dutch landscapes. PhD Thesis, Radboud University Nijmegen.
- Ozinga, W.A., J.H.J. Schaminée, J.H.J., R.M. Bekker, S. Bonn, P. Potschloed, O. Tackenberg, J.P. Bakker & J.M. van Groenendael 2005. Predictability of plant species composition from environmental conditions is constrained by dispersal limitation. *Oikos* 108: 555–561.
- Ozinga, W.A., S.M. Hennekens, J.H.J. Schaminée, N.A.C. Smits, R.M. Bekker, C. Römermann, L. Klimeš, J.P. Bakker & J.M. van Groenendael 2007. Local aboveground persistence of vascular plants: life–history trade–offs and environmental constraints. *Journal of Vegetation Science* 18: 489–497.
- Paulissen, M.P.C.P., Van der Ven, P.J.M., Dees, A.J. & Bobbink, R. 2004. Differential effects of nitrate and ammonium on three fen bryophyte species in relation to pollutant nitrogen input. *The New Phytologist* 164: 451–458.
- Peeters, T.M.J., C. van Achterberg, W.R.B. Heitmans, W.F. Klein, V. Lefeber, A.J. van Loon, A.A. Mabelis, H. Nieuwenhuijsen, M. Reemer, J. de Rond, J. Smit & H.H.W. Velthuis 2004. De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata). – Nederlandse Fauna 6, NNM Naturalis Leiden, KNNV Uitgeverij Utrecht & EIS–Nederland Leiden, 507 p.
- Pywell, R.F., N.R. Webb & P.D. Putwain 1994. Soil fertility and its implications for the restoration of heathland on farmland in southern Britain. *Biological Conservation* 70: 168–181.
- Rabalais, N.N. 2002. Nitrogen in Aquatic Ecosystems. *Ambio* 31: 102–112.
- Roelofs, J.G.M. 1983. Impact of acidification and eutrophication on macrophyte communities in soft waters in the Netherlands. I. Field observations. *Aquatic Botany* 39: 267–293.
- Roelofs, J.G.M. 1991. Inlet of alkaline river water into peaty lowlands: effects on water quality and *Stratiotes aloides* L. stands. *Aquat. Bot.* 39: 267–293.
- Roelofs J.G.M., L.G.M. Clasquin, I.M.C. Driessen & A.J. Kempers 1984. De gevolgen van zwavel en stikstofhoudende neerslag op de vegetatie in heide- en heideven-milieus. In: E.H. Adema and J. van Ham, Editors, Proc. Symp. Zure Regen, 's-Hertogenbosch 17–18 November 1983, Zure Regen, oorzaken, effecten en beleid, Pudoc, Wageningen.

- Roelofs, J.G.M. & A.W. Boxman 1986. The effect of airborne ammonium sulphate deposition on pine forests. *Neue Ursachenhypothesen*. Eds.: Anonymous pp. 415–422. Umwelt Bundes Amt, Berlin.
- Roelofs, J.G.M., A.J. Kempers, L.F.M. Houdijk & J. Jansen 1985. The effect of air-borne ammonium sulphate on *Pinus nigra var. maritima* in the Netherlands. *Plant and Soil* 84: 45–56.
- Roelofs, J.G.M., Bobbink, R., Brouwer, E. & de Graaf, M.C.C. 1996. Restoration ecology of aquatic and terrestrial vegetation of non-calcareous sandy soils in the Netherlands. *Acta Botanica Neerlandica* 45: 517–541.
- Runhaar, H., M.H. Jalink, H. Hunneman, J.P.M. Witte & S.M. Hennekens 2009. Ecologische vereisten habitattypen. KWR 09–018, 45 pp.
- Sala, O.E., F.S. Chapin & J.J. Armesto 2000. Global biodiversity scenarios for the year 2100. *Science* 287: 1770–1774.
- Salz, A. & T. Fartmann 2009. Coastal dunes as important strongholds for the survival of the rare Niobe fritillary (*Argynnis niobe*). *Journal of Insect Conservation* 13: 643–654.
- Schaminée, J.H.J. & S.M. Hennekens 1985. Bodem en vegetatie van de Wylré-akkers (Zuid-Limburg): van bouwland naar krijthellinggrasland. *De Levende Natuur* 86: 53–60.
- Schaminée, J.H.J. & A.J.M. Jansen (red.) 1998. Wegen naar natuurdoeltypen. Ontwikkelingsreeksen en hun indicatoren ten behoeve van herstelbeheer en natuurontwikkeling (sporen A en B). Rapport 26, IKC-Natuurbeheer, Wageningen, 320 pp.
- Schekkerman, H. 2008. Precocial problems. Shorebird chick performance in relation to weather, farming, and predation. Thesis RU Groningen/ Alterra Scientific Contributions 24, 228 pp.
- Schekkerman, H. & A.J. Beintema 2007. Abundance of invertebrates and foraging success of Black-tailed Godwit *Limosa limosa* chicks in relation to agricultural grassland management. *Ardea* 95: 39–54.
- Schirmel, J., J. Mantilla-Contreras, I. Blindow & T. Fartmann 2011. Impacts of succession and grass encroachment on heathland Orthoptera. *Journal of Insect Conservation* 15: 633–642.
- Schouwenaars J.M., H. Esselink, L.P.M. Lamers & P.C. van der Molen 2002. Ontwikkelingen en herstel van hoogveensystemen: bestaande kennis en benodigd onderzoek. Rapport EC-LNV nr. 2002/084 O, Expertisecentrum LNV, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Ede.
- Schuurkes, J.A.A.R., Kok, C.J. & Den Hartog, C. 1986. Ammonium and nitrate uptake by aquatic plants from poorly buffered and acidified waters. *Aquatic Botany* 24: 131–146.
- Schuurkes, J.A.A.R., I.C.C. Heck, P.L.G.M. Hesen, R.S.E.W. Leuven & J.G.M. Roelofs 1986. Effects of sulphuric acid and acidifying ammonium deposition on water quality and vegetation of simulated soft water ecosystems. *Water, Air, and Soil Pollution* 31: 267–272.
- Schuurkes, J.A.A.R., M.A. Elbers, J.J.F. Gudden & J.G.M. Roelofs 1987. Effects of simulated ammonium sulphate and sulphuric acid rain on acidification, water quality and flora of small-scale soft water systems. *Aquat. Bot.* 28: 199–225.
- Siepel, H. 1990. The influence of management on food size in the menu of insectivorous animals. In: Sommeijer, M.J. & J. van der Blom (eds) *Experimental and applied entomology, Proceedings Netherlands Entomological Society Amsterdam Vol. I.* p 69–74.
- Siepel, H. 1996. The importance of unpredictable and short-term environmental extremes for biodiversity in oribatid mites. *Biodiversity Letters* 3: 26–34.
- Sival, F.P. & W.J. Chardon 2003. Fosfaat: sleutelfactor bij natuurontwikkeling op voormalige landbouwgronden? *Vakblad Natuurbeheer* 1: 10–11.

- Sival, F.P. & W.J. Chardon 2004. Natuurontwikkeling op fosfaatverzadigde gronden: fosfaatonttrekking door een gewas. Rapport 1090. Alterra, Wageningen.
- Sival, F.P., R.H. Kemmers, W. de Vlieger & B. de Jong, 2009. Vegetatieontwikkeling en Pitrusdominantie op voormalige landbouwgronden in het Geeserstroombied. Praktijkexperiment Gees; Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1899.
- Smits, N.A.C. 2010. Restoration of nutrient-poor grasslands in Southern Limburg: vegetation development and the role of soil processes. Proefschrift Rijksuniversiteit Utrecht, 148 pp.
- Smits, N.A.C., R. Bobbink, J.H. Willems & J.H.J. Schaminée 2007. Evaluatie van een kwart eeuw schapenbegrazing op de Bemelerberg. Natuurhistorisch Maandblad 96: 114–121.
- Smolders, A.J.P. 1995. Mechanisms involved in the decline of aquatic macrophytes; in particular of *Stratiotes aloides* L. Proefschrift, Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Smolders, A.J.P. & J.G.M. Roelofs 1993. Sulphate-mediated iron limitation and eutrophication in aquatic ecosystems. *Aquatic Botany* 46: 247–253.
- Smolders, A.J.P., H.B.M. Tomassen, L.P.M. Lamers, B.P. Lomans & J.G.M. Roelofs 2002. Peat bog formation by floating raft formation: the effects of groundwater and peat quality. *Journal of Applied ecology*, 39: 391–401.
- Smolders, A.J.P., L.P.M. Lamers, C. den Hartog & J.G.M. Roelofs 2003. Mechanisms involved in the decline of *Stratiotes aloides* L. in The Netherlands: sulphate as a key variable. *Hydrobiologia*, 506–509: 603–610.
- Smolders, A.J.P., Lucassen, E.C.H.E.T. & Roelofs, J.G.M. 2003. Waterpeilregulatie in broekbossen: bron van aanhoudende zorg. *H2O* 36: 17–19.
- Smolders, A., E. Lucassen, H. Tomassen, L. Lamers & J. Roelofs 2006a. De problematiek van fosfaat voor natuurbeheer. *Vakblad Natuur Bos Landschap* 3: 5–11.
- Smolders, A.J.P., L.P.M. Lamers, E.C.H.E.T. Lucassen & J.G.M. Roelofs 2006a. Internal eutrophication: how it works and what to do about it – a review. *Chemistry & Ecology* 22: 93–111.
- Smolders A.J.P., L.P.M. Lamers, E.C.H.E.T. Lucassen G. van der Velde & J.G.M. Roelofs 2006b. Internal eutrophication: 'How it works and what to do about it', a review. *Chemistry and Ecology* 22: 93–111.
- Smolders, A.J.P., M. Moonen, E.C.H.E.T. Lucassen, L.P.M. Lamers & J.G.M. Roelofs 2006b. Changes in pore water chemistry of desiccating freshwater sediments with different sulphur contents. *Geoderma* 132: 372–383.
- Smolders, A.J.P., E.C.H.E.T. Lucassen, M. van der Aalst, L.P.M. Lamers & J.G.M. Roelofs 2008. Decreasing the abundance of *Juncus effusus* on former agricultural lands with noncalcareous sandy soils: possible effects of liming and soil removal. *Restoration Ecology* 16: 240–248.
- Smolders, A.J.P., Lucassen E., Poelen M. & Brouwer E. 2009. Bodem- en hydrochemisch onderzoek de Bruuk. Onderzoekcentrum B-WARE, Nijmegen. Rapport 2009–23.
- Smolders, A.J.P., E.C.H.E.T. Lucassen, R. Bobbink, J.G.M. Roelofs & L.P.M. Lamers 2010. How nitrate leaching from agricultural lands provokes phosphate eutrophication in groundwater fed wetlands: the sulphur bridge. *Biogeochemistry* DOI 10.1007/s10533-009-9387-8.
- Sowig, P. 1989. Effects of flowering plant's patch size on species composition of pollinator communities, foraging strategies, and resource partitioning in bumblebees (Hymenoptera: Apidae). *Oecologia* 78: 550–558.
- Spielberger, T., H. Muller-Scharer, D. Matthies & U. Schaffner 2008. Sawdust Addition Reduces the Productivity of Nitrogen-Enriched Mountain Grasslands. *Restoration Ecology* 17: 865–872.
- Staelens, J. & F. Mohren 2010. Waterhuishouding. In: J. den Ouden, B. Muys, F. Mohren & K. Verheyen. *Bosecologie en Bosbeheer*. Acco, Leuven / Den Haag; pp. 161–166.

- Stevens, C.J., Dise, N.B., Mountford, J.O. & D.J. Gowing 2004. Impact of nitrogen deposition on the species richness of grasslands. *Science* 303: 1876 – 1879.
- Stevens, C.J., Duprè, C., Dorland E. et al. 2010. Nitrogen deposition threatens species richness of grasslands across Europe. *Environmental Pollution* 158: 2940–2945.
- Stevens, C.T., Manning, P., van den Berg, L.J.L. et al. 2011. Ecosystem responses to reduced and oxidised nitrogen inputs in European terrestrial habitats. *Environmental Pollution* 159: 665–676.
- Stortelder, A.H.F., P.W.F.M. Hommel, R.W. de Waal, K.W. van Dort, J.G. Vrieling & R.J.A.M. Wolf 1998. Broekbossen. Boscosecosystemen van Nederland deel 1. KNNV, Utrecht.
- Straub, K.S., M. Benz, B. Schink & F. Widdel 1996. Anaerobic, nitrate dependent microbial oxidation of ferrous iron. *Applied Environmental Microbiology* 62: 1458– 1460.
- Strijker, D. 2000. Ruimtelijke verschuivingen in de EU-landbouw 1950–1992. Dissertatie Universiteit van Amsterdam. Stichting Ruimtelijke Economie, Groningen, 256 pp.
- Strykstra, R.J. 2000. Reintroduction of plant species: shifting setting. PhD Thesis University of Groningen.
- Stuyfzand, P.J., 1993. Hydrochemistry and hydrology of the coastal dune area of the Western Netherlands. Thesis. Vrije Universiteit, Amsterdam.
- Sutton, M.A., Reis, S. & Baker, S.M.H. (eds) 2009. Atmospheric ammonia– Detecting emission changes and environmental impacts. Springer.
- Szabo, R., B. Feher, K. Scitar, M. Halassy & K. Totok 2008. The effect of reduced soil nitrogen on the plant composition of abandoned agricultural fields. *Cereal Research Communication* 26: 1027–1030.
- TCB 2007. Advies fosfaatverzadiging in landbouwbodems. Technische commissie bodembescherming. Advies aan de minister van vROM, juli 2007, 32p.
- Throop, H.L. 2005. Nitrogen deposition and herbivory affect biomass production and allocation in an annual plant. *Oikos* 111: 91 – 100.
- Throop, H.L. & M.T. Lerdau 2004. Effects of nitrogen deposition on insect herbivory: implications for community and ecosystem processes. *Ecosystems* 7: 109 – 133
- Thurston, R.V., R.C. Russo & G.A. Vinogradov 1981. Ammonia Toxicity to Fishes. Effect of pH on the Toxicity of the Un-ionized Ammonia Species. *Environmental Science & Technology*, Volume 15: 837–840.
- Tietema, A., L. Riemer, J.M. Verstraten, M.P. van der Maas, A.J. van Wijk & I. Van Voorthuysen. 1993. Nitrogen transformations in four acid forest soils subject to increased nitrogen deposition. *Forest Ecology and Management* 57: 29–44.
- Tyler, S.J. & S.J. Oremerond 1992. A review of the likely causal pathways relating the reduced density of breeding dippers *Cinclus cinclus* to the acidification of upland streams. *Environmental pollution* 78: 49–55.
- Tzili-Kovacs, T., K. Torok, E.L. Tilston, & D.W. Hopkins 2007. Promoting microbial immobilization of soil nitrogen during restoration of abandoned agricultural fields by organic additions. *Biol. Fertil. Soils* 43: 823–828.
- Ulrich, B. 1981. Okologische Gruppierung von Boden nach ihrem chemischen Bodenzustand. *Zeitschrift für Pflanzenernährung und Bodenkunde* 144: 289–305.
- Ulrich, B. 1983. Interaction of forest canopies with atmospheric constituents: SO₂, alkali and earth alkali cations and chloride. In: *Effects of accumulation of air pollutants in forest ecosystems* (eds B. Ulrich and J. Pankrath), pp. 33–45, D. Reidel Publ., Dordrecht.
- Ulrich, B. 1991. An ecosystem approach to soil acidification. In: *Soil acidity* (eds B. Ulrich & M.E. Summer), pp. 28–79, Springer Verlag, Berlin.
- Van Andel, J. & A.P. Grootjans 2006. Concepts in restoration ecology. In: J. van Andel & J. Aronson (eds.), *Restoration Ecology; the new frontier*, pp. 16–28. Blackwell Publishing, Melbourne/Oxford/Victoria.

- Van Breemen, N., Burrough, P.A., Velthorst, E.J., Dobben, H.F. van, Wit, T. de, Ridder, T.B. & Reijnders H.F.R. 1982. Soil acidification from atmospheric ammonium sulphate in forest canopy throughfall. *Nature* 299: 548–550.
- Van den Berg, L.J., C.J. Peters, M.R. Ashmore & J.G.M. Roelofs 2008. Reduced nitrogen has a greater effect than oxidised nitrogen on dry heathland vegetation. *Environmental Pollution* 154: 359–369.
- Van den Berg, L.J.L., Dorland, E., Vergeer, P., Hart, M.A.C., Bobbink, R. & Roelofs, J.G.M. 2005. Decline of acid-sensitive plant species in heathland can be attributed to ammonium toxicity in combination with low pH. *New Phytologist* 166: 551–564.
- Van den Burg, A.B. 2000. The causes of egg hatching failures in wild birds studied in the Barn Owl *Tyto alba* and the Sparrowhawk *Accipiter nisus*. Dissertatie University of Nottingham.
- Van der Berg, A., R. Haveman & M. Hornman 2000. De Kleine wrattenbijter *Gampsocleis glabra* herontdekt in Nederland (*Orthoptera: Tettigoniidae*). *Nederlandse Faunistische Mededelingen II*: 1–12.
- Van der Hoek, D. 2005. The effectiveness of restoration measures in species-rich fen meadows. PhD Thesis, Wageningen University.
- Van der Molen, P.C., G. Baaijens, A.P. Grootjans & A.J.M. Jansen 2010. Landschapsecologische Systemanalyse. Online rapport Regiebureau Natura 2000.
- Van Dijk, H.F.G. 1993. Excess nitrogen deposition: a stress factor in Dutch plantation forests. PhD thesis, University of Nijmegen, The Netherlands.
- Van Dobben, H.F. & A. van Hinsberg 2008. Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en Natura 2000 typen. Alterra rapport 1654, Alterra, Wageningen UR, NL.
- Van Dobben, H.F., R. Bobbink, D. Bal & A. van Hinsberg 2012. Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en leefgebieden van Natura 2000. Alterra rapport 2397, Wageningen; 68p.
- Van Duinen, G.J., E. Brouwer, A.J.M. Jansen, J.G.M. Roelofs & M.G.C. Schouten 2009. Van hoogveen- en venherstel naar herstel van een 'compleet' nat zandlandschap. *De Levende Natuur* 110: 118–123.
- Van Ek, R. & G.J.P. Draaijers 1991. Atmospheric deposition in relation to forest stand structure. Report Dept. Of Physical Geography, University of Utrecht, The Netherlands.
- Van Noordwijk, C.G.E. 2011. Using life-history analysis to improve restoration management. *Proceedings of the Netherlands Entomological Society Meeting* 22: 79–89.
- Van Noordwijk, C.G.E., P. Boer, A.A. Mabelis, W.C.E.P. Verberk & H. Siepel 2012. Life-history strategies as a tool to identify conservation constraints: A case-study on ants in chalk grasslands. *Ecological Indicators* 13: 303–313.
- Van Turnhout, C., E. Brouwer, M. Nijssen, S. Stuijzand, J. Vogels, H. Siepel & H. Esselink 2008. Herstelmaatregelen in heideterreinen; invloed op de fauna. Samenvatting OBN onderzoek en richtlijnen met betrekking tot de fauna. Rapport DK nr. 2008/042-O, Directie Kennis Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ede.
- Van Turnhout, C.A.M., R.S.E.W. Leuven, A.J. Hendriks, G. Kurstjens, A.J. van Strien, R.P.B. Foppen & H. Siepel 2010, in press. Ecological strategies successfully predict the effects of river floodplain rehabilitation on breeding birds. *River Research and Applications*.
- Van Uytvanck, J., T. Milotic & M. Hoffmann 2008. Effecten van extensieve begrazing op spontane verbossingsprocessen – middellange en lange termijneffecten. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2008 (INBO.R.2008.53). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
- Van Wieren, S.E. 2006. Populations: re-introductions. In: J. van Andel & J. Aronson (eds.), *Restoration Ecology; the new frontier*, pp. 82–92. Blackwell Publishing, Melbourne/Oxford/Victoria.

- Van Wieren, S.E., G.W.T.A. Groot Bruinderink, I.T.M. Jorritsma & A.T. Kuiters 1997. Hoefdieren in het boslandschap. Backhuys, Leiden.
- Van Wingerden, W.K.R.E., A.R. van Kreveld & W. Bongers 1992. Analysis of species composition and abundance of grasshoppers (Orth. Acrididae) in natural and fertilized grasslands. *Journal of Applied Entomology* 113: 138–152.
- Van Wingerden, W.K.R.E., J.C.M. Musters, & F.I.M. Maaskamp 1991. The influence of temperature on the duration of egg development in west European grasshoppers (Orthoptera: Acrididae). *Oecologia* 87: 417– 423.
- Van Wirdum, G. 1979. Ecoterminologie en grondwaterregime. W.L.O.–mededelingen 6: 19–24.
- Van Wirdum, G. 1990. Vegetation and hydrology of floating rich-fens. Thesis Universiteit van Amsterdam.
- Vangenechten, J.H.D, H. Witters & O.L.J. Vandenborgh 1989. Laboratory studies on invertebrate survival and physiology in acid waters. In: Morris et al., 1989. Acid toxicity and aquatic animals. Cambridge University Press, 282 p.
- Verberk, W.C.E.P. & H. Esselink 2003. Faunaherstel vereist de integratie van landschapsecologie en dierecologie. *Landschap* 20: 3–7.
- Verberk, W.C.E.P., A.P. Grootjans & A.J.M. Jansen 2009. Natuurherstel: van standplaats naar landschap. *De Levende Natuur* 110: 105–110.
- Verhagen, H.M.C. 2007. Changing Land Use Restoration perspectives of low production communities on agricultural fields after top soil removal. PhD Thesis, University of Groningen.
- Verhoeven, J.T.A., Beltman, B., Dorland, E., Robat, S.A. & R. Bobbink 2011. Differential effects of ammonium and nitrate deposition on fen phanerogams and bryophytes. *Applied Vegetation Science* 14: 149–157.
- Verstraten, J.M., T. Tietema & J.C.R. Dopheide 1989. Bodemverzuring: principes en voorbeelden. *K.N.A.G. Geografisch Tijdschrift XXIII*: 251.
- Vitousek, P.M. & R.W. Howarth 1991. Nitrogen limitation on land and in the sea: How can it occur? *Biogeochemistry* 13: 87–115.
- Wallis de Vries, M.F. & C.A.M. van Swaay 2006. Global warming and excess nitrogen may induce butterfly decline by microclimatic cooling. *Global change Biology* 12: 160–1626.
- Wamelink, G.W.W., H.F. van Dobben, F. Berendse. 2009. Vegetation succession as affected by decreasing nitrogen deposition, soil characteristics and site management: A modelling approach. *Forest Ecology and Management* 258: 1762–1773.
- Weiss, S. B. 1999. Cars, Cows, and Checkerspot Butterflies: Nitrogen Deposition and Management of Nutrient-Poor Grasslands for a Threatened Species. *Conservation Biology* 13: 1467–1486.
- Westphal, C., I. Steffan-Dewenter & T. Tschardt 2006. Bumblebees experience landscapes at different spatial scales: possible implications for coexistence. *Oecologia* 149: 289–300.
- Wheeler, B.D. 1995. Introduction: restoration and wetlands. In: Wheeler, B.D., S.C. Shaw, W.J. Foyt & R.A. Robertson (eds.), *Restoration of temperate wetlands*, pp. 1–18. Wiley and Sons, Chichester.
- Whittaker, R.J., S.H. Jones, & T. Partomihardjo 1997. The rebuilding of an isolated rain forest assemblage: how disharmonic is the flora of Krakatau? *Biodiversity Conservation* 6: 1671–1696.
- Wienk L.D., J.T.A. Verhoeven, H. Coops & R. Portielje 2000. Peilbeheer en nutriënten, Literatuurstudie naar de effecten van peildynamiek op de nutriëntenhuishouding van watersystemen, RIZA rapport 2000.012, ISBN 9036953065.

- Wouters, B., M. Nijssen, J. Vogels & R. Verdonchot 2009. Eindrapport Voorbereidingsplan Kustduinen. Rapport Stichting Bargerveen, Nijmegen.
- Wuyts K. 2009. Patterns of throughfall deposition, nitrate seepage, and soil acidification in contrasting forest edges. Ph.D. thesis, Ghent University, Belgium, 202p. ISBN-number: 978-90-5989-283-5.
- Wuyts, K., A. De Schrijver, F. Vermeiren & K. Verheyen 2009. Gradual forest edges can mitigate edge effects on throughfall deposition if their size and shape are well considered. *Forest Ecology and Management* 257: 679-687.
- Wuyts, K., A. De Schrijver, J. Staelens, M. Gielis, G Geudens, & K. Verheyen 2008a. Patterns of throughfall deposition along a transect in forest edges of silver birch and Corsican pine. *Canadian Journal of Forest Research* 38: 449-461.
- Wuyts, K., A. De Schrijver, J. Staelens, L. Gielis, J. Vandenbruwane & K. Verheyen 2008b. Comparison of forest edge effects on throughfall deposition in different forest types *Environmental Pollution* 156: 854-861.
- www.natuurkennis.nl. Website Ontwikkeling + Beheer Natuurkwaliteit.

